

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

4. Vtrum sensus lædatur à sensibili excellenti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

maior subtilitas eius, aut immaterialitas, aut minor crassitudo, quam per hoc: sed vel non esset minus intensas vel si esset, hoc non deberet impedire quo minus altera species, quae esset magis intensa, sufficeret: ergo si species producta in parte remota habet sufficientem proportionem, etiam illa, quae producitur in parte proximiori, talem habebit. Probatur minor, quia si esset minus intensa, altera species magis intensa deberet posse efficere quidquid ipsa posset, nisi posset efficere aliquid amplius, nam calor ut tria, quamvis impediretur à producendo calore ut tria, non tamen impediretur necessario à producendo calore ut duo: ergo, quamvis species intensa, ut tria, v.g. non posset producere visionem meliorem quam species ut duo, poterit tamen producere visionem talem, qualem potest species ut duo. Quod si per excessum illum intensioris non possit aliquid producere species intensior, certe obiectum non debet dici habere virtutem productivam talis excessus, qui ad nihil prorsus deferretur, & consequenter falsum esset quod species remotior esset minus intensa quam proximior.

26. *Confirmatur*: quia tertius gradus intensioris non potest impedire effectum aliorum duorum, nisi quatenus produceret aliquid aliud incompatibile cum ipso, aut saltem quatenus produceret aliquid aliud simul cum ipso, alias enim perinde esset quantum ad productionem illius effectus, quod esset, aut quod non esset: ergo nisi intensio speciei productae immediate ab obiecto facit, ut illa species aliquid produceret, quod non produceret sine illa intensio, non potest impedire quin producatur ille effectus, qui produceretur ab illa, si non haberet illam intensio: sed species illa intensa, quae producitur ab obiecto, nihil prorsus producit in illa parte sensus, in qua immediate producitur secundum adversarios: ergo illa intensio non debet impedire quo minus producatur illud, quod alias produceretur, si non esset illa intensio: sed si non esset illa intensio, species esset satis subtilis, & immaterialis, ac proportionata, & consequenter posset concurrere ad sensationem producendam: ergo non obstante illa intensio posset sic concurrere.

Quod si quæras, de aliis sensibus quid sit dicendum.

Respondetur, si sonus ipse immediate deferretur ad sensorium auris, & odor ad sensorium odoratus, & gustabile ad sensorium gustus, ea posse percipi, neque enim, aut ratio, aut experientia vlla est in contrarium. Unde absolute prima sententia Doctoris est tenenda, quamvis contrarium insinuare videatur Philosophus, cui, ut dixi, absque ratione non est adhaerendum, praesertim contra experientiam; & sane mihi consultius videtur auctoritatem ipsius negligere, quam in eo explicando multum temporis impendere ad nullam utilitatem.

QVÆSTIO IV.

Utrum sensus lædatur à sensibili excellenti.

27. *C*ertum est experientia oculos offendi aspectu lucis Solaris, quae est sensibile excellens; & tactum offendi nimio calore, qui etiam est sensibile magnae intensioris. At cum hoc duobus modis contingere possit: primo ita, ut organum lædatur à sensibili, quatenus sensibile est praecise, separata quacunque alia ratione; secundo ita, ut lædatur à sensibili, non tamen quatenus sensibile est, sed quatenus praeter sensibilitatem illam habet virtutem productivam alterius qualitatis per quam læditur organum; Hinc modo examinatur quoniam ex his modis sensibile lædere possit sensum, nam quod absolute quandoque lædatur, omnes concedere debent propter praedictas experientias.

Prima sententia est quod lædatur sensus à sensibili priori modo, hoc est, quatenus sensibile est praecise. Ita Compluenses diff. 1. in 6.2. post D. Thomam, Caiet. & alios Thomistas.

Secunda sententia tenet sensum lædi à sensibili, posteriori modo, non scilicet quatenus sensibile est, sed qua-

tenus est productivum aliarum qualitatum praeter qualitates deservientes ad sensationem. Hanc tenet Ruvius lib. 2. c. 12. q. vii. & alii recentiores. Et ex Thomistis Ioannes à S. Thoma q. 4. artic. 3.

CONCLUSIO.

28. *Sensus non læditur à sensibili excellenti quatenus sensibile est.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Probatur: quia sensibile, quia tale, non habet aliud minus, quam terminare sensationem & producere speciem impressam, ac ipsammet sensationem: sed per hoc non potest lædere sensum aut ipsum corrumpere: ergo quatenus sensibile, non potest ipsum lædere. Probatur minor, quia non quatenus terminat: illa enim terminatio est ex parte obiecti & non ex parte sensus: neque etiam quatenus est productivum speciei impressae, quia species impressa nec sentitur à sensu, nec tollit ullam qualitatem ex qualitatibus connaturalibus eius, cum non habeat ullam incompatibilitatem cum vlla ex illis, ut manifestum est: nec denique quatenus productivum speciei expressae seu sensationis, propter eandem rationem, quia scilicet sensatio non tollit ullam ex qualitatibus connaturalibus sensus, neque enim cum vlla habet incompatibilitatem: nec est eiusdem ordinis cum illis quandoquidem sit qualitas intentionalis, illae vero sint qualitates physicae ac reales.

29. *Confirmatur hoc*: quia oculus caeci offenditur à Sole non minus quam oculus videns: sed non offenditur ratione sensationis, hoc est visionis: ergo neque videns etiam sic offenditur; & consequenter læsio organi, quae oritur à Sole non oritur à Sole quatenus sensibilis, sed quatenus est productivus aut terminativus visionis.

Confirmatur secundo: quia quando sentimus nos lædi, dum aspiciamus Solem, non sentimus displicentiam in ipsamet visione, sed potius ex parte tactus, quo percipimus dolorem aliquem, aut molestiam; sed ille dolor non causatur à Sole, quatenus sensibilis est, ut est evidens: ergo.

Confirmatur tertio: quia si calor intensus, quatenus est sensibile excellens, læderet tactum, etiam albedo intensa parietis, aut cartae læderet oculum: sed hoc est falsum, ut patet experientia: ergo & illud.

Confirmatur quarto: quia non est verisimile, quod magis intensa species sensibilis producatur in oculo à Sole tam distante quam ab igne vicino: sed non tam læditur oculus ab igne quam à Sole: ergo læsio Solis non provenit ex intensioe speciei ab ipso productae, & consequenter non provenit ab ipso ut est sensibilis.

30. *Obicitur primo* experientias praemissas, & alias similes, ex quibus videtur colligi quod ipsum sensibile ut sensibile lædat sensum.

Respondetur, ex illis experientias id non recte deduci, nam illae salvantur per hoc, quod lædatur sensus, siue lædatur à sensibus quatenus sensibilia sunt, siue quatenus sunt productiva aliarum qualitatum in sensibus, quibus lædantur: & quod hoc secundo modo lædant potius, quam primo, patet ex fundamento Conclusionis iam proposito: & iuxta hoc potest explicari Philosophus, quando dicit à sensibili excellenti lædi sensum.

Obicitur secundo ex Compluensibus. Tunc sensus, per se & ab intrinseco habet esse connaturaliter commensuratum & proportionatum cum sensibili, quando est reductus ad aliquam medioeritatem seu temperiem, non vero quatenus est vehemens aut excedens sensibile: ergo quoties per species intentionales immutatur ab eodem sensibili secundum medioeritatem, talis mutatio erit iuxta naturam eius, quando vero immutatur secundum excellentias, immutatio erit contra naturam eius, & consequenter lædatur & corrumpi poterit praecise per talem immutationem. Probat antecedens: quia experientia constat ex perceptione obiecti sensibilis secundum suam extremam, seu secundum excellentias, subsequi in nobis molestiam, sicut subsequitur delectatio ex perceptione eius secundum medioeritatem: ergo signum est quod illud obiectum non sit connaturale potentiae secundum suam extremam, seu excellentias, & consequenter quod ut sic possit lædere ipsam.

SSC 2

Confirmatur

Confirmatur hoc : quia ideo aer non læditur per species intentionales vehementis sensibilis, quia non habet ab intrinseco connaturalem coaptationem cum ipso, vt pertinet ad ordinem intentionalem : ergo quandoquidem sensus habeat talem coaptationem cum ipso, debet immutari ab ipso contra suam naturam, quoties secundum excellentias immutatur, & consequenter debet lædi, vt sic immutetur. Alia huius farinae addunt circa hoc, sed tota substantia in his consistit.

31. *Respondetur*, omittendo petitionem principii, quæ fit in antecedente, sensum habere sufficientem harmoniam & proportionem cum sensibili, quoties habet virtutem sufficientem ad ipsum percipiendum : unde si sit aliquid sensibile, quod non potest perfecte ab illo percipi, non habebit proportionem, nec symphoniam sufficientem cum ipso, nec tamen inde sequitur quod possit ab ipso lædi, quia oculus non potest lædi à sono, & tamen non habet sufficientem proportionem ad percipiendum sonum.

Deinde, quoties sensus non habet magis intensam speciem impressam à sensibili, quam possit sufficere ad percipiendum ipsum sensibile, non tollitur harmonia ipsius, quod adeo verum est, vt potius tolleretur harmonia sufficiens & proportio ipsius cum sensibili, quoties non haberet tam intensam speciem : & hinc si oculus habeat tam intensam speciem, quam potest haberi de albedine, habebit sufficientem proportionem cum albedine, & si minus intensam habeat speciem, quam requiratur ad hoc, non habebit sufficientem proportionem & harmoniam ad videndum ipsam tam perfecte, quam possit ab ipso videri : ergo per quamcunque intensiorem speciei impressæ à sensibili quantumvis vehementi non potest tolli symphonia, seu proportio potentie ad ipsum, sed potius confirmatur & perficitur.

32. *Ex his respondetur in forma* (quamvis id difficile sit clare facere propter defectum boni sensus in antecedenti) distinguendo antecedens : si sensus sit, quod habeat commensurationem & proportionem cum sensibili quando redigitur ad aliquam mediocritatem in intensiōe speciei, seu quando non habet species nimis intensas iuxta excellentiam sensibilis, nego antecedens ; imo quando habet tales species est magis commensuratus & proportionatus. Si sensus sit, quod tunc sit commensuratus & proportionatus, quando est ita redactus ad mediocritatem, vt non habeat species magis intensas quam requiratur ad percipiendum sensibile, concedo antecedens, & similiter distinguo consequens : quando immutatur secundum mediocritatem & non secundum excellentias, id est, quando immutatur per species minus intensas quam sensibile exigit producere, nego consequentiam : quando immutatur per species quæ non sunt ita infra mediocritatem, vt non excedant intensiōem requisitam ad videndum sensibile, concedo consequentiam, & nego secundam consequentiam (quamvis consequens non sit ad propositum) quia licet species excederet intensiōem debitam, quia tamen est intentionalis, non corrumpet nec læderet sensum, sicut non lædit aerem aut quodcunque aliud subiectum in quo est.

Ad probationem antecedentis respondeo iuxta responsionem ad primam obiectionem lædi sensum ad propositionem obiecti sensibilis excellentis, propter alias causas concomitantes, non ex vi ipsiusmet obiecti, vt sensibile est.

Adde ad hæc, si sit aliqua improportio inter sensibile excellens, & sensum, & consequenter si non sit symphonia inter illa, quamvis id concedatur, tamen inde solum sequi potest, quod sensus non possit percipere illud sensibile, sed non sequitur quod possit ab illo, quatenus sensibile est, lædi, quod mihi videtur evidens.

Ad confirmationem respondeo supponi falsum, quod magis lædetur sensus per species sensibilis vehementis, quatenus tale est, quam aer : Deinde nego antecedens. Sed ratio est, quia illæ species non habent virtutem physicam destructivam aeris, aut vllius subiecti ; & ob hanc ipsam rationem non lædunt etiam sensum.

Verum potentia sensitiva possint percipere aliquod obiectum spirituale, aut non existens.

33. *Quantum ad experientiam omnem*, quam possumus habere de facto, certum est potentias sensitivas non posse percipere res spirituales, aut res non existentes actu, vel quoad se, vel quoad suas species : quod addo propter sonum, qui secundum aliquos mediante specie sua auditur, etiam quando iam desinit existere quoad esse suum reale. Unde difficultas tantum est, utrum possit de potentia absoluta huiusmodi percipere.

Quantum ad primam partem, sententia communis est, potentias materiales non posse etiam de potentia absoluta obiecta spiritualia percipere, Quod tamen *Arriaga* limitat ad potentias illas, quæ de facto dantur, nam putat posse à Deo creari aliquam potentiam materiale distinctæ rationis ab illis, quæ possit etiam obiectum spirituale percipere.

Fundamentum communis sententiae est, quod nulla potentia vitalis potest tendere in obiectum aliquod, in quo non reperitur ratio obiecti proprii ipsius : sed ratio propria obiecti potentiarum sensitivarum, saltē harū, quæ de facto dantur, non reperitur in aliquo spirituali ; obiectum enim propriū potentie visus, verbi gratia, est color aut lux ; sed nullum spirituale est color, aut lux : ergo nullum spirituale potest attingi ob oculo. Et eodem modo discurre potest de cæteris potentiis, de quibus est eadem ratio quantum ad hoc, ac de oculo secundum omnes.

Hæc ratio coincidit cum alia communi, nempe quod diuinitus fieri nequeat, vt aliqua potentia transcendat suum obiectum adæquatum, quia alias esset & non esset obiectum adæquatum eius : sed obiectum adæquatum potentiarum materialium est aliquid materiale, v.g. oculi lux & color ; auris sonus ; odoratus odor : ergo non possunt attingere aliquod spirituale.

34. *Verum in vtraque ratione* petitur principium, aut non concludunt : nam quando dicunt quod proprium obiectum, seu adæquatum obiectum potentie, verbi gratia visus, sit color & lux, vel intelligunt hoc de proprio & adæquato obiecto eius naturali, ac naturaliter per vires naturales attingibili ; & quamvis hoc concedatur vt verum, ac notum experientia, non sequitur inde, quin supernaturaliter possit videre aliquid aliud ; res enim sine dubio potest aliquid supernaturaliter facere, quod nequit facere naturaliter. Vel intelligunt quod color & lux sint obiectum proprium & adæquatum eius, tam quoad naturalem, quam quoad supernaturalem attingentiam, & hoc est petere principium, est enim directe quod negant aduersarij, & quod iam examinatur.

Arriaga aliter probat hanc sententiam : quia lapis non potest de potentia absoluta cognoscere, & id colligitur ex eo quod naturaliter nihil cognoscat, & consequenter quod non sit cognoscitivus : ergo si sensus non possit cognoscere naturaliter aliquid spirituale, non habebit potentiam cognoscitivam ipsius, & consequenter nec supernaturaliter poterit illud percipere.

35. *Hæc etiam ratio* non multum probat, consequentia enim facile negatur : nam cum constet sensum habere potentiam vitalem sensitivam, non reperitur in ipso ex natura sua tanta improportio ad cognitionem sensitivam quamcunque, quanta reperitur in eo quod non habet potentiam cognoscitivam aut vitalem vllō modo. *Deinde*, quamvis intellectus non possit naturaliter habere cognitionem intuitivam Dei, potest tamen supernaturaliter : ergo quamvis sensus non possit naturaliter habere cognitionem obiecti spiritualis, potest tamen supernaturaliter talem habere.

Idem Arriaga probat possibile esse potentiam materiale, quæ percipere possit obiectum spirituale ; quia in hoc nulla est repugnantia ; & hoc probat soluendo repugnantias communiter adductas. Sed certe si non sit repugnantia, quod vlla potentia materialis percipiat obiecta spiritualia, non erit repugnantia quod visus de facto existens

Probat
quod sen-
sus non
materia-
lis possit
ferri in
obiectum
spirituale.